

Louhisaaren linnan restaurointitöistä 31/10 1963
mennessä.

Tutkimus ja restaurointityöt aloitettiin kesällä 1962 ylimmän asuinkerroksen ns. "pirun kanarista" = huoneen työ n:o 122.

Tämän kirjoittajan apuna oli tait. Jorma Lyytikäinen sekä herra Kolkkala, jotka puhdistivat katon sitä peittäneestä liituväristä sekä kiinnittivät alta esille saadut koristemaalauksen jäännökset sekä korjasivat hirsissä ja laudoissa esiintyvät halkeamat ja painumat.

Kevätkesällä 1.5.1963 aloitettiin työt uudelleen ja syksyyn mennessä saatiin tutkituksi ja restauroituksi melkein kokonaan ylimmän kerroksen neljä muuta huonetta sekä tehtiin tutkimuksia ja alustavia töitä myös ns. "kirkkosalissa" ja eteishuoneessa. Työtä suorittamassa oli em. henkilöiden lisäksi hra Ruononen sekä tilapäisesti kaksi muuta henkilöä erilaisissa aputöissä.

Tait. J. Lyytikäinen on suorittanut kattomaalauksen ja seinien panelimaalauksen kiinnityksen ja korjausmaalauksen. Herrat Kolkkala ja Ruononen ovat korjanneet kattotäpliä ja seiniä sekä uuneja ja ovat poistaneet päällemaalauksia ja myöhempiä tapetteja.

Allekirjoittanut on ollut ohjaamassa mainittuja töitä lukuisia kertoja useiden päivien ajan.

Restaurointitehtävistä päätettäessä on kokouksissa ja tutkimuksissa olleet mukana mm. valtionarkeologi N. Cleve, tri R. Pylkkänen, maist. A. Sinisalo ja useat muut Muinaistieteellisen toimikunnan virkailijat.

Tutkimusten tähän astisena tuloksena voidaan osoittaa, että ylimmän asuinkerroksen eri huoneiden seinäpinnoilta

ja katosta on löytynyt vanhimpina koristemaalauksina 1600-luvun puolivälistä peräisin olevia, erittäin kauniisti ja suorituksena taidolla tehtyjä liima- ja kakkivärikoristemaalauksia.

Toinen merkittävämpi mutta hajanainen koristeluvaihe liittyy 1700-luvun loppuun ja 1800-luvun alkuun sekä kolmas 1862 - luvulle.

Seuraavassa esitetään yksityiskohtaisesti eri huoneiden tutkimus- ja korjaustyöt sekä lopuksi tehtäviä ensi vuotta varten.

Huone 122 ns. pirunkamari.

=====

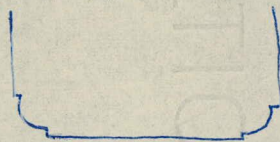
Työhön ryhdyttäessä katto oli maalattu valkoisenharmaalla liituvärillä ja hirren ja lautojen raot peitetty liimatuilla paperinauhoilla. Seiniä peitti karkeakudoksiselle pellavakankaalle maalatut koristeelliset tapeetit.

Uunin eräät kaakelit olivat irrallisia ja saumat auenneita. Ovi oli maalattu valkoiseksi ja ikkunaluukut vihreiksi. Lattia käsittelemätön, puun värinen.

Kattoa kannattavien hirsien päät olivat osaksi lahoja (vuotaneen katon kohdilta) ja osaksi niissä esiintyi myös tuhohyönteisten aiheuttamia jälkiä, mutta niissä ei ollut merkkejä kantavuuden pettämisestä. Sen sijaan laudoitus oli monin paikoin painunut ja päällä oleva hiekka- ja sammaltäyte työntyä läpi. Nämä vauriot korjattiin halkeamia listottamalla, naulaamalla, ja kiilamalla.

Katosta poistettiin päällemalattu liituväri ja alta saatiin esille jäännöksiä valkoiselle pohjustukselle eri värein maalattuja hirsien sivuja, laudoitettuja välejä peittäneitä koristemaalauksia, jotka ovat peräisin 1600-luvun puolivälistä.

Hirsien alakulmat on veistetty pyöreäksi pienellä kulmalla rajaten.

Tämä

reuna sekä seinien väleissä kiertävä reunanauha on maalattu punaisenruskeaksi. Välejä on koristeltu sinisellä, keltaisella, punaisella ja mustalla värillä maalatuilla kukka-, rypäle- ja lehtiaiheilla. Kuvapintojen jako on usein tehty maalatuilla konsooleilla. Tämä aihe esiintyy seinissä katon ja hirsien rajassa. Kirkkosalin puoleisen seinän ulkoseinän puoleisesta kulmasta saatiin kangastapettia pingoitettaessa alta esille seinän yläosasta maalausta, joka liittyy 1600-luvun puolivälin katon koristeluun. Nurkasta suuresta koristeellisesta konsoolista alkaa, keltaisella, ruskealla ja mustalla värillä tehty listoitus ja marmorilevy koriste. Saman tapainen mikä esiintyy mm. kirkkosalissa. Maalaukset on tehty kalkkiväripölyllä kalkkimaitopohjustetulle laastipinnalle. Kangastapettien kiinnitystä varten on seinään naulattu puiset listat, mihin kankaat on pingoitettu nauulaamalla. Saumat on peitetty liimatulla paperilla, joka on maalattu marmoroiden kuten kuvien välinen pohja. Tapetit ovat runsaasti päällemaalattu v. 1862. Koskemattomana kuvana on parhaiten säilynyt oven yläpuolella oleva metsästysasetelmä, kehystä lukuunottamatta. Tapeteista ilmeni eriaikaista maalausta muutenkin kuin v. 1862. tapahtuneen korjaus- päällemaalauksen vaikutuksesta. Lännen puoleisen ikkunan valkoiseksi maalattujen sivujen alta löytyi keltaiselle pohjalle ruskein viivoin tehtyä panelimaalausta. Samoin seinästä ikkunan yläpuolelta nykyisen siniharmaan panelimaalauksen alta otettiin esille katkelma samanlaista koristelua tehtynä keltaiselle pohjalle. Lisäksi löytyi kirkkosaliin johtavan oven läheisyydessä olevasta seinän alaosasta vihreällä värillä maalattu paneli, rajattuna harmaalla listakoristeella. Tapetit puhdistettiin irrallisesta pölystä ja repeämät korjattiin. Pingoitusta lisättiin ja värilohkeamat sekä vuotaneen katon aiheuttamat vesivalumat korjattiin ikkunanpuoleisista tapeteista pastelliväripölyllä. Kaakeliuunin irralliset osat ja saumat korjattiin.

Pinta puhdistettiin samoin rautapeltiluukut.

Tapettien ja katon reunaan laitettiin uusi listoitus, joka maalattiin tapettien väriin sulautuvaksi siniharmaaksi. Räikeän keltainen v. 1862 laitettu lista poistettiin käytöstä, mutta säilytetään.

Huone 126.

Työhön ryhdyttäessä katto bbi maalattu liityvärillä valkoiseksi, (listasta harmaa). Seiniä peitti harmaat, suurella vinoneliökuviolla valkoraidalla painetut paperitapetit. Raunanauhana oli kuvioltaan ruskeakukkainen nukkapintainen. - Huoneesta johtavat ovet oli maalattu valkoisiksi. Lattia maalaamatonta lautaa.

Kun peperitapetit poistettiin tuli seinän yläosasta esille erittäin hyvin säilynyt, n. 1 m levyinen, vihertävän harmaalle pohjaväriille suoraan seinän kalkkilaastipinnalle maalattu listoitus, jonka välissä oli sinisellä pohjalla valkokuvioinen koristeaihe.

Tähän koristeluun liittyy seinän alaosassa, panelia esittävä varjonaalattu vihertävän harmaa lista sekä samantyyppisellä värillä tehty oven pieliä ympäröivä laudoitusmaalauk.

Mainitun seinän yläosan koristelun alta saatiin kuitenkin esille vanhinta 1600-luvun puolivälin keltaisten, ruskeaviivaisten konsoolien ja listojen eroittamat punaruskeat marmorilevyt. Samoin löytyi katosta samanaikaista hyviä rikkaasti koristeltua kattopalkkien ja välien maalausta tehtynä, keltaisella, ruskealla, sinisellä, punaisella (sinoberi + rautaoksiidi) ja mustalla värillä. Aineena marmorilevyt ja lista sekä erilaiset kukka- ja lehtikoristeet.

Lisäksi on ollut pintoja, joissa on ollut maisemia tms. aiheita (kuten kirkkosalissa) päätellen säilyneistä, puita, rakennusta ja taivasta esittäivistä värijäännöksistä.

Mielenkiintoinen seikka löytyi erästä konsoolista eteläpuoleisen seinän länsipäästä, missä oli punaisella värillä tehty kirjainyhdistelmä DL = (D-M-L) ja vaikeasti luettava väripintaan raaputettu ninikirjoitus.

Seinäpinnat oli kaavittu puhtaaksi kalkkiväristä paperitapettien liisterin paremmaksi kiinnittymiseksi. Näin ollen ei voida sanoa, millä tavalla varsinaiset seinäpinnat on olleet koristellut. Yläosan ja alaosan maalausten rajassa on kuitenkin maalausjälkiä, (joilla myös paperitapettien päät oli kiinnitetty) joten on mahdollista, että seinät ovat olleet tapetoitu esim. kankailla. Tällaisia kangastapetin osia on löydetty ullakolta.

Huoneesta on johtanut ovi suoraan eteishalliin, mutta tämä on muurattu umpeen. Kaikkien oviaukkojen kokoa on pienennetty 1700-luvun lopun korjauksessa, ja ovat ja karmit on uusittu. Tämä koskee miltei kaikkia tämän kerroksen ovia paitsi ullakolle johtavaa ovea, johon on sijoitettu alkuperäinen 1600-luvun ovi karmeineen. Alkuperäisen oviaukon muodosta ja koosta saa parhaan käsityksen keskisalista huone 126, johtavan oven oikeasta pielestä.

Nykyisten ovien alkuperäinen väri on tunna siniharmaa ja vihreä ja ne saadaan esille valkoisten päällemaalauksen alta..

Kattomaalaukset, jotka saatiin melko kuluneina esille, kiinnitettiin ja restauroitiin toistuvien koristeaiheiden osalta runsaasti, kiinteän yleisvaikutelman aikaan saamiseksi. Samoin käsiteltiin useita häiritseviä aiheita, joista väritys- ja valkoinen pohjustus olivat kokonaan tuhoutuneet, ohuesti laseeraten pohjavärillä. Säilyneistä koristeaiheista tehtiin vesivärikopiot 1 : 1 rekonstruoiden.

Seinän yläosan sinisestä koristefriisistä jätettiin osa esiin uunin ja käytävän puoleiseen seinään . Muualta

otettiin katon koristukseen liittyvä maalauskoristelu esiin, tai mistä se puuttui kuten katkelmina ikkunan puoleisella seinällä ja käytävän puoleisella seinällä se täydennettiin. Unin hormin ulkoneman kohdalla olleet 1600-luvun koristelun fragmentit peitettiin kalkkivärillä eristyksen jälkeen.

Seinien laastirikkoutumat korjattiin ja maalattiin ohuella melkein valkoisella kalkkivärillä. Alaosan ja ovien ympäristän varjomaalattu listoit^y entistettiin.

Eteishalliin jahtavan oven pieli otettiin esille pienennä urana.

Unin kaakeleissa olevat rikkoutumat ja saumat korjattiin ja puhdistettiin lista.

Huone 123. (keskisali)

Huoneen katto oli voimakkaan ja raskaan värinen. Kuviot hengeltään 1600-luvun lopun tyyliä, mutta kömpelömpiä, varsinkin kuvaryhmissä oli nähtävissä päällemaalauksen jälkiä. Tarkemmissa tutkimuksissa osoittautui, että koko katto on uudelleen maalattu, noudattaen pienimpiä yksityiskohtia lukuunottamatta alkuperäistä muotoa, mutta poiketen osaksi värityksessä. Hormin ikkunain puoleisesta sivusta löytyikin kaksivärisesti kirjoitettuna F. C. Björnberg 1862 ja seinässä idän ja eteläpuoleisessa kulmassa kattopalkkien välissä mustalla värillä F. Björnberg 1862, päällemaalaja nimenä.

Seiniä peitti lakatut kellanruskeat suurikuvioiset paperitapetit (olleet alunperin karmiinin punaiset, mutta haalistuneet). Sen yläosassa oli friisi, aiheena lista, konsoli ja marmorilevy koristelu, liittyen 1600-luvun katon maalauksiin ja se on jatkunut alunperin runsaasti alaspäin. Nykyinen korkeus n. 52 cm.

Lattia maalaanaton puuta.

Paperitapetit poistettiin varoen ja säilytetään rullalla.

Alta tuli esille hangattu kalkkilaastipinta. Yläosassa etelä- ja länsiseinällä oli F. Björnberg'in sivellin harjoitelmia mm. kaksi miehen pään profiilikuvaa ja reki. Länsiseinältä löytyi varjomaalattu ovi, 1700 l. Kopun koristelua ja sen paikalla on alunperin ollut ovi kirkkosaliin. Samoin löytyi alkuperäisen oven pielet - nyt keskeltä seinää eteishalliin johtavan oven sijasta, - seinän kirkkosalin puoleisesta päästä. Tämä oviaukko avattiin ja em. 1700 - luvulla puhkaistu ovi täytettiin. Seinän alaosista löytyi useita eriaikaisia panelimaalauksia. Vanhin liittyen 1600- l puolivälin katon koristeluun ja kolme muuta sinikirjava roiskemarmorointi ja panelilistojen varjomaalaukset 1700- l loppuun - 1800- l lukuun.

Esille otettiin vanhin maalaus , vaikka se olikin säilynyt verrattain heikkosti. Jäännöksistä voitiin kuitenkin koota lähes täydellinen rekonsruktio (1:1 vesiväriko-piot).

Kattomaalauksista pyrittiin poistamaan v. 1862 päällemaalaus, mutta eristyskerroksen puuttuessa maalaukset oli jätettävä osittain päällemaalausten peittämäksi. Katkelma tilanteesta ennen työhön ^{nyhtymistä} jätettiin kattoon signeerauksen läheisyyteen. Maalaukset kiinnitettiin ja paallemaalausten kiristävä liika liima koetettiin poistaa niin paljon kuin turvallisesti oli mahdollista.

Ikkunoiden ja ovien sivujen paperille maalatut paneli- maalausjäljittelyt poistettiin kalkkiväripintaisiksi.

Seinien laasti korjattiin ja maalattiin ohuella kalkkivärillä valkoisen harmaaksi.

Huone 125 ns. "syntynäkamari"

Tämän huoneen nykyinen asu säilytettiin muuttumattomana.

Tapetteina on paperille harmaalle pohjalle painettuja vihreitä kukkia ja vinoneliöitä ja kolmioita.

Katossa olleet halkeamat korjattiin. Katto puhdistettiin ja maalattiin ohuesti liimavärillä. Tapettien rikkoutumat korjattiin.

Uuni ja ovet puhdistettiin sekä uunin rikkoutuneita osia korjattiin.

Tapettien reunoissa ja kulmissa oli ruskeaa nukkapintais- ta paperinauhaa mustan puulistan kanssa.

Valkoisiksi maalattuihin oviin on kolmeen peiliin kiin- nitetty kukka-aiheisia siirtokuvia, jotka puhdistettiin.

Hirsien reunoissa todettiin vanhempaa sini^{mauka}harmas/koristelua.

Huone 124 "pieni eteishuone"

Vaalean punainen seinien väri sekä seinän alaosan sinihar- maa paneli ruskeaviivaisella maalatulla listalla on pe- räisin 1700-l. lopulta. Se otettiin tämän huoneen enti- söimisessä, parhaiten säilyneenä esiin. Katossa ja ovi- en ympärillä on nähtävissä vähäisiä jäännöksiä vanhemmas- ta koristelusta. Vuotaneen katon lohottamat hirret vah- vistettiin ja lämpöeristeet uusittiin vuorivillalla.

Huone 120 eteishalli.

Nykyinen koristemaalauk on tehty v. 1863 sillä takan yläpuolella olevaan toiseen hirren sivuun on kirjoitettu Målat af F. Björnberg 18 $\frac{20}{6}$ 63 ja lisäksi mukana ehkä olleen toisen maalarin nimikirjaimet EL. Näin voidaan tietää, että F. Björneberg (apulaisineen) on työskennel- lyt kahtena vuotena (kesänä) ylimmässä kerroksessa. Ainoastaan seinien puolikaaren muotoon päättyviä pintoja on maalattu uudelleen v. 1863 jälkeen.

Eteishuoneenk ~~katto~~ kattoa tutkittaessa todettiin, että

sitä ^{on} ~~oie~~ päällemaalattu myöskin jo 1700- luvun lopulla ja että vanhinta 1600- l. maalausta on säilynyt hyvin vähän.

Seinät on rapattu uudelleen nykyistä maalauskoristelua varten eikä tutkituista kohdista löytynyt maalauskoristelua, muualta kuin hirsien välistä. Aihe sama kuin ullakolle johtavassa käytävässä, sekä lisäksi keskisaliin johtavan oven pielestä paneelimaalauskatkelma.

Takka on ehkä muurattu 1800-luvulla. Eteishuoneen katto ja seinämaalaukset päätettiin kiinnittää, eristää ja peittää valkoisen harnaalla värillä. Työ jäi esistykseen ja päällemaalauksen osalta kesken, mutta suoritetaan kesällä 1964.

Huone 121. ns. kirkkosali.

1700- l. lopulla kattoa kannattamaan laitettu, poikittain oleva hirsi poistetaan ja ullakon puolelle rakennetaan ins. Malmbergin suunnitelman mukaan läänin rakennuskonttorin toimesta uusi tukirakennelma. Sen jälkeen suoritetaan kattomaalausten puhdistus ja kiinnitys.

Seinän yläosassa oleva friisi on ollut alunperin ala- osastaan toisenlainen, vähäisiä jäännöksiä tästä löytyi nykyisen marmoroinnin alta. Sen sijaan muualta seinistä ei voitu löytää vanhemmaa koristelua, koska se on kaavittu pois nykyistä marmorointia pohjustettaessa. Kirkkosalista on johtanut ovi keskisaliin, ns. pirunkamariin ja eteishuoneeseen. Nämä ovat unpeen muurattu. Seinän alaosassa on ollut n. 90 cm korkea panelimaalaus, peräisin kattomaalausten ajalta. Se on päällemaalattu 1700-luvun lopulla, ensin yksinkertaista vanhaa koristelua ja lopuksi muuttaen yksiväriseksi varjonaalatulla listalla eroitetuksi paneliksi. Vakuperäistä maalausta on säilynyt erittäin vähän parhaiten länsi- ja pohjoisseinissä, mutta niiden perusteella ei voida edes tarkkaa uudelleen maalausta suorittaa.

Tämän huoneen restaurointityöt suoritetaan kesällä 1964. Samoin ryhdytään käytävahuoneiden restaurointiin.

Seinien ulkopuolista laastipintojen korjausta ja maalausta suoritettaessa tutkittiin myöskin ulkopuolisia kalkkimaalikerroksia (kts erillistä kertomusta).

Ikkunoiden ympäriltä löydetyistä viivakoristelusta suoritettiin mittauspiirustus ja katkelma maalausta eristettiin länsiseinän erääseen ikkunaan.

Kesällä v. 1964 on myöskin restauroitava kartanon pääsisäänkäynnin hiekkakivinen porttaali. Siinä oleva kellanruskea päällemaalattu väri poistetaan. Kiven rapautumat ja rikkoutumat korjataan Ylimmät osat suojataan vesivaingoilta esin. kupari- tai messinkipellillä. Porraskivien perustus korjataan. Kesällä v. 1964 olisi vihdoinkin saatava toteutetuksi kartanon perustusten kuivaussalaoituksen avulla, sekä poistamalla sen myöhempiä kulttuurimaakerroksia ja korjattava rapautumavauriot.

Helsingissä helmikuun 3 p:nä 1964

Veikko Kiljunen
Veikko Kiljunen.